

Euroopan talous- ja sosiaalikomitean lausunto aiheesta ”Ehdotus Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiiviksi julkistamattoman taitotiedon ja liiketoimintatiedon (liikesalaisuuksien) suojaamisesta laittomalta hankinnalta, käytöltä ja julkistamiselta”

COM(2013) 813 final – 2013/0402 (COD)

(2014/C 226/09)

Euroopan parlamentti päätti 9. joulukuuta 2013 ja neuvosto 13. joulukuuta 2013 Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen 114 artiklan nojalla pyytää Euroopan talous- ja sosiaalikomitean lausunnon aiheesta

Ehdotus – Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi julkistamattoman taitotiedon ja liiketoimintatiedon (liikesalaisuuksien) suojaamisesta laittomalta hankinnalta, käytöltä ja julkistamiselta

COM(2013) 813 final – 2013/0402 (COD).

Asian valmistelusta vastannut ”yhtenäismarkkinat, tuotanto ja kulutus” -erityisjaosto antoi lausuntonsa 11. maaliskuuta 2014.

Euroopan talous- ja sosiaalikomitea hyväksyi 25.–26. maaliskuuta 2014 pitämässään 497. täysistunnossa (maaliskuun 25. päivän kokouksessa) seuraavan lausunnon. Äänestyksessä annettiin 138 ääntä puolesta ja 2 vastaan 3:n pidättyessä äänestämästä.

1. Päätelmät ja suositukset

1.1 Liikesalaisuudet koskevat käytännössä kaikkia tietoja (esimerkiksi teknologiaa, valmistusohjetta tai markkinointitietoja), joilla on taloudellista arvoa ja joiden luottamuksellisuus olisi suojattava. Siten ne kuuluvat yritysten aineettomiin hyödykkeisiin.

1.2 Näiden aineettomien hyödykkeiden suojeleminen on yhtä tärkeää yrityksille, etenkin pk-yrityksille, kuin ei-kaupallisille tutkimuslaitoksille. Se on välttämätöntä myös Euroopan unionin kilpailukyvyyn kannalta, jotta edistetään innovaatioita ja uusien keinojen kehittämistä tutkimusyhteistyön tai valtioiden rajat ylittävän yhteistyön toteuttamiseksi ja niihin kannustamiseksi.

1.3 Liikesalaisuuden käsitteellä ei ole unionissa yhtenäistä määritelmää eikä yhdenmukaista oikeudellista suojaa.

1.4 Komitea tukee tavoitetta, jonka komissio pyrkii saavuttamaan ehdottamalla oikeudellisen suojan yhdenmukaistamista taitotiedon ja liikesalaisuuksien varalle, sillä ne ovat oleellisia tekijöitä yritysten ja varsinkin pk-yritysten innovointi- ja kilpailukyvyyn edistämisen kannalta.

1.5 Komitea korostaa, että direktiiviehdotuksessa hahmoteltu liikesalaisuuksien suojaaminen niiden laittomalta hankinnalta ja käytöltä on hyvin lähellä sitä suojaa, josta säädettiin teollis- ja tekijänoikeuksien noudattamisen varmistamisesta annetulla direktiivillä 2004/48/EY ja joka koski muun muassa tekijänoikeuksia, tavaramerkkejä, malleja ja patenteja, etenkin koska siinä veloitetaan jäsenvaltiot säätämään tehokkaista yksityisoikeudellisista oikeussuojakeinoista, jotka ovat liikesalaisuuden laillisen haltijan käytettävissä.

1.6 Komitea on tyytyväinen direktiiviehdotuksen tasapainoisuuteen, sillä siinä pyritään takaamaan parempi oikeudellinen suoja ja lisäämään liikesalaisuuksiin sisältyvien innovaatioiden arvoa lähentämällä entisestään lainsäädäntöä siten, että se on yhteensopiva kansainvälisen oikeuden kanssa, etenkin teollis- ja tekijänoikeuksien kaupan liittyviä näkökohtia koskevan sopimuksen (TRIPS) kanssa.

1.7 Vaikka liikesalaisuuksien määritelmä on TRIPS-sopimuksen mukainen, se ei vaikuta tarpeeksi yksityiskohtaiselta kattaakseen kaikki tietoluokat, jotka olisi syytä suojata liikesalaisuuksina.

1.8 Komitea katsoo, että komissio voisi täsmentää johdanto-osan kappaleessa, että mahdollista kaupallista arvoa koskevat tiedot voidaan myös suojata liikesalaisuuksina.

1.9 ETSK kehottaa komissiota toimimaan tässä asiassa viipymättä.

2. Johdanto

2.1 Taitotiedon ja liikesalaisuuksien (julkistamattoman liiketoimintatiedon) suojaaminen on erittäin tärkeää yritysten innovointi- ja kilpailukyvyyn edistämiseksi.

2.2 Liikesalaisuuden käsite koskee käytännössä kaikkia tietoja (esimerkiksi teknologiaa, valmistusohjetta tai markkinointitietoja), joilla on taloudellista arvoa ja joiden luottamuksellisuus olisi suojattava.

2.3 Nämä eivät ole yksinomaisia teollis- ja tekijänoikeuksia, mutta ne ovat usein niiden perustana. Toisin sanoen patenti perustuu usein merkittävien taloudellisten ja henkilöstöinvestointien avulla toteutettavan tutkimus- ja kehittämistoiminnan tuloksena syntyvään taitotietoon tai liikesalaisuuteen.

2.4 Itse liikesalaisuuden käsite ei ole yhtenäinen Euroopan unionissa. Ainoa yhdenmukaistettu liikesalaisuuksien määritelmä on Maailman kauppajärjestön TRIPS-sopimuksessa, ja se perustuu kolmeen kumulatiiviseen ehtoon:

- **salainen luonne**; tällä tarkoitetaan sitä, että salaisuus ei ole asianomaisten tahojen yleisessä tiedossa tai se on vaikeasti saatavissa
- **kaupallinen arvo**; tosiasiallisesti tämä kaupallinen arvo johtuu luottamuksellisuudesta
- lisäksi salaisuuden laillisen haltijan on täytynyt toteuttaa kohtuullisia toimenpiteitä varmistaakseen liikesalaisuuden luottamuksellisuuden.

2.5 Koska liikesalaisuuden käsitteestä ei ole unionissa yhtenäistä määritelmää, sen oikeudellinen suoja on hajanainen ja perustuu jäsenvaltioiden erilaisiin oikeusjärjestelmiin.

2.6 Näin ollen liikesalaisuuksien yhtenäinen eurooppalainen oikeudellinen suoja on erityisen tärkeä nyt, kun teollisuusvakoilu ja tietojärjestelmiin murtautumisen riskit ovat saavuttamassa huolestuttavat mittasuhteet erityisesti aloilla, joilla tutkimus- ja kehittämistoiminta sekä rahoitusinvestoinnit ovat tärkeässä asemassa (autoteollisuus, televiestintä, lääketieteellisyys jne.).

2.7 Komitea on muutenkin tukenut komission toimia tavaroiden laitonta valmistusta vastaan ja ilmaissut näkemyksensä tästä aiheesta ⁽¹⁾.

3. Komission ehdotus

3.1 Ehdotus on tulos kuulemisesta, jonka päätteeksi komissio saattoi todeta jäsenvaltioiden kansallisissa lainsäädännöissä olevan eroja erityisesti liikesalaisuuden määritelmän ja liikesalaisuuksien haltijan käytettävissä olevien oikeussuojakeinojen suhteen.

3.2 Ehdotus perustuu kahteen oletukseen: kansallisten lainsäädäntöjen erot jarruttavat rajatylittävää tutkimusyhteistyötä ja haittaavat yritysten kilpailukykyä, koska niiden liikesalaisuudet voidaan anastaa jäsenvaltioissa, joissa suojan taso on heikoin.

3.3 Ehdotuksen tavoitteena on näin ollen yhdenmukaistaa näiden aineettomien hyödykkeiden suoja, joiden ei katsota kuuluvan teollis- ja tekijänoikeuksien piiriin.

3.4 Liikesalaisuuden määritelmä

3.4.1 Komissio tukeutuu TRIPS-sopimukseen sisältyvään liikesalaisuuden määritelmään ja ehdottaa, että seuraavien kolmen kumulatiivisen ehdon on täytyttävä, jotta tieto voidaan katsoa "suojattavaksi liikesalaisuudeksi":

- Tieto on salaista eli se ei ole yleisesti tiedossa tai helposti saatavissa sellaisten henkilöiden keskuudessa, jotka yleensä käsittelevät kyseisen kaltaista tietoa.
- Tiedolla on salaisen luonteensa vuoksi kaupallista arvoa.
- Tiedon haltijan on täytynyt toteuttaa kohtuullisia toimenpiteitä pitääkseen tiedon salassa.

3.5 Väärinkäytön käsite

3.5.1 Salaisuuden sisältävän tallennusalustan luvattoman käytön, varkauden, lahjonnan, vilpillisen menettelyn ja luottamuksellisuutta koskevan sopimuksen rikkomisen ohella ehdotuksen 3 artiklassa mainitaan "mikä tahansa toimintatapa, joka on vastoin rehellistä kaupallista käytäntöä".

3.5.2 Siinä säädetään myös, että liikesalaisuuden käyttö tai myöhempi julkistaminen on laitonta samoissa olosuhteissa tai kun henkilö on käytön tai julkistamisen aikaan ollut tietoinen tai henkilön olisi vallitsevissa olosuhteissa pitänyt olla tietoinen siitä, että tietolähde on hankkinut liikesalaisuuden laittomasti.

⁽¹⁾ EUVL C 306, 16.12.2009, s. 7 ja EUVL C 18, 19.1.2011, s. 105.

3.6 Laillinen hankinta, käyttö ja julkistaminen

3.6.1 Ehdotetun direktiivin 4 artiklassa suljetaan pois joukko tapauksia:

- itsenäinen keksiminen tai luominen
- käänteinen suunnittelutekniikka (engl. *reverse engineering*): liikesalaisuus ei enää ole suojattu, kun se voi paljastua sen sisältävästä tuotteesta
- työntekijöiden edustajille tiedottamista ja heidän kuulemistaan koskevan oikeuden käyttö, mukaan lukien työntekijöiden edustajilleen antamat tiedot
- ilmaisun ja tiedonsaannin vapaus
- ilmiantajien toiminta, mikäli seuraavat lisäedellytykset täyttyvät: käyttö tai julkistaminen on tarpeellista ja yleisen edun mukaista
- rehellisten kaupallisten käytäntöjen mukainen käytäntö, sopimukseen perustumattoman velvoitteen täyttäminen, oikeutetun edun suojaaminen.

3.6.2 Artikla ei koske innovointia, sillä siinä täsmennetään nimenomaisesti, että itsenäinen keksintöjen tekeminen ja käänteinen suunnittelutekniikka ovat laillisia tiedonhankintatapoja.

3.7 Liikesalaisuuden haltijan oikeussuojakeinot

3.7.1 Jäsenvaltioiden on säädettävä tehokkaista oikeussuojakeinoista liikesalaisuuksien väärinkäyttöä vastaan.

3.7.2 Väärentämistapauksissa suoritettavia takavarikkoja koskeviin toistuviin erimielisyyksiin liittyen direktiiviehdotuksessa myös kehoitetaan jäsenvaltioita määräämään seuraamuksia oikeussuojakeinojen vilpillisessä mielessä tapahtuvasta käytöstä, jonka tarkoituksena on rajoittaa epäoikeudenmukaisesti vastaajan markkinoillepääsyä tai pelotella tai uhata tätä.

3.7.3 Ehdotetun direktiivin 8 artikla perustuu myös kilpailuoikeuteen, ja siinä mainitaan joukko suojatoimenpiteitä liikesalaisuuksien julkistamisen välttämiseksi oikeudenkäyntien aikana. Niillä voidaan esimerkiksi rajoittaa kokonaan tai osittain oikeutta tutustua asiakirjoihin, jotka sisältävät liikesalaisuuksia, rajoittaa pääsyä oikeudenkäynteihin ja poistaa tuomioistuimen päätöksen ei-luottamuksellisesta toisinnosta kaikki liikesalaisuuksia sisältävät kohdat.

3.7.4 Väli-toimenpiteenä vahinkoa kärsineen liikesalaisuuden haltijan on voitava saada aikaan liikesalaisuuden käyttö- tai julkistamiskielto, teollis- tai tekijänoikeutta loukkaavien tavaroiden tuottamisen, tarjoamisen, markkinoille saattamisen tai käytön kieltä tai tällaisten tavaroiden takavarikointi.

3.7.5 Ehdotetussa direktiivissä säädetään lukuista muista menettelyllisistä takeista, ja tuomioistuimen on toissijaisesti voitava määrätä vastaaja asettamaan vakuus, joka riittää korvaamaan kantajan vahingot.

4. Yleishuomioita direktiiviehdotuksesta

4.1 Direktiiviehdotuksessa liikesalaisuus määritellään melko laajasti, jotta se kattaa valmistusohjeet, selvitykset tai tutkimukset, jotka eivät vielä ole teollisuus- ja tekijänoikeuden alaisia.

4.2 Sillä pyritään vahvistamaan yritysten ja eurooppalaisten tutkimuslaitosten kilpailukykyä, joka perustuu sellaiseen osaamiseen ja liikesalaisuuksiin, joita ei voida suojata teollis- ja tekijänoikeuksilla, koska niiden haltijan ei ole mahdollista saada yksinoikeutta näihin seikkoihin.

4.3 Perinteisissä teollis- ja tekijänoikeuksissa, kuten patenteissa, tavaramerkeissä ja malleissa, jätetään huomiotta suuri osa yritysten taloudellisen kasvun kannalta välttämättömistä taidoista ja tiedoista.

4.4 Pk-yritykset turvautuvatkin usein liikesalaisuuksiin näiden elintärkeiden tietojen suojaamiseksi, koska niillä ei ole erikoistuneita henkilöstöresursseja eikä riittävää taloudellista kapasiteettia teollis- ja tekijänoikeuksiensa rekisteröimiseksi, hallinnoimiseksi ja suojaamiseksi tai niiden noudattamisen varmistamiseksi.

4.5 Näiden esteiden voittamiseksi yritykset sisällyttävät usein salassapitosopimuksia työntekijöidensä tai alihankkijoidensa kanssa tekemiinsä sopimuksiin. Liikesalaisuuksien suojelemista koskevat säännöt eivät saa aiheuttaa ilmaisunvapauden rajoittamista tai kaventaa mahdollisuutta tehdä ilmoitus epäkohdista tai supistaa työntekijän mahdollisuuksia vaihtaa työnantajan ja käyttää siinä yhteydessä edukseen hankkimaansa yleistä tietämystä ja keräämäänsä kokemusta.

4.6 Tässä mielessä ehdotus on merkityksellinen, varsinkin kun talouselämä nykyisin kannustaa yhä useammin alihankkijoiden käyttöön, mikä tarkoittaa, että palveluntarjoajilla saattaa olla väliaikaisesti pääsy kaikenlaisiin arkaluonteisiin tietoihin.

4.7 Lisäksi tietotekniikka- ja viestintäjärjestelmien kehittyminen helpottaa tietojärjestelmiin murtautumista ja liikesalaisuuksien varastamista ja levittämistä, mikä lisää riskiä siitä, että niitä käytetään kolmansissa maissa sellaisten tuotteiden tuotantoon, jotka sitten kilpailevat Euroopan markkinoilla liikesalaisuuden väärinkäytön uhriksi joutuneen yrityksen tuotteiden kanssa.

4.8 ETSK kiinnittää huomiota siihen, että varsinkin pörssinoteerattujen yhtiöiden jatkuvasti kasvavat raportointivelvoitteet vaarantavat liikesalaisuuden. Näissä raporteissa käsitellyistä tiedoista tulee tosiasiallisesti julkisia, ja niihin pääsee käsiksi kuka tahansa sijoittaja, joka voi osoittautua kilpailijaksi tai josta saattaa tulla sellainen.

4.9 ETSK katsoo, että direktiiviehdotuksen 4 artiklassa tulisi ottaa huomioon myös liikesalaisuuden julkistamisen vaara, joka liittyy pörssinoteerattujen yhtiöiden hallituksen tai hallintoneuvoston jäsenille kuuluvaan raportointivelvoitteeseen.

5. Erityishuomioita direktiiviehdotuksesta

5.1 Ehdotetussa direktiivissä säädetään lukuista menettelyllisistä takeista, muun muassa väli- ja säilyttämistoimista, mutta myös korjaustoimenpiteistä ja muutoksenhakukeinoista tuomioistuimen tehtyä päätöksen, jossa todetaan liikesalaisuuden aineellinen rikkominen. Tällaisia toimenpiteitä ovat muun muassa oikeudenloukkaajan hallussa olevien tietojen tuhoaminen, asianomaisten tavaroiden vetäminen markkinoilta ja tuhoaminen, vahingonkorvausten laskenta, jossa on otettava huomioon syntynyt aineeton vahinko, sekä päätöksen julkaiseminen.

5.2 Vahinkoa kärsineen osapuolen vaatimuksesta myönnettyjen vahingonkorvausten olisi vastattava tosiasiallisesti kärsittyä vahinkoa, ja niissä olisi otettava huomioon sekä aineelliset että aineettomat näkökohdat.

5.3 Tuomari voi kuitenkin "asianmukaisissa tapauksissa" määrittää vahingonkorvauksen kiinteänä määränä, joka lasketaan esimerkiksi niiden lisenssimaksujen tai maksujen määrän perusteella, jotka olisi jouduttu maksamaan, jos liikesalaisuutta olisi käytetty luvallisesti.

5.4 Komitea korostaa, että direktiiviehdotuksen 3 artiklaan sisältyvillä rikosoikeudellisilla käsitteillä "varkaus", "lahjonta" ja "vilpillinen menettely" pyritään selventämään "liikesalaisuuksien laittoman hankinnan, käytön tai julkistamisen" käsitettä.

5.5 Komission aikomuksena on yhdenmukaistaa yksityisoikeudelliset muutoksenhakukeinot, jotta innovaatioyritykset pystyvät suojaamaan liikesalaisuuksiaan tehokkaasti kaikkialla unionissa. Ehdotetun direktiivin 5 artikla "Yleinen velvoite" on tältä osin paljonpuhuva, sillä sen mukaan jäsenvaltioiden on säädettävä toimenpiteistä, menettelyistä ja muutoksenhakukeinoista yksityisoikeudellisten oikeussuojakeinojen saatavuuden varmistamiseksi (komitea tähdentää tätä).

5.6 Vaikuttaa lisäksi siltä, että direktiiviehdotuksessa liikesalaisuus rinnastetaan yksinomaisuuden piirrettä lukuun ottamatta eräänlaiseen henkiseen omaisuuteen. Ehdotuksella aikaan saatava suoja muistuttaa itse asiassa hyvin paljon menettelyjä, joista säädettiin teollis- ja tekijänoikeuksien, kuten tekijänoikeuksien ja lähioikeuksien, tavaramerkkien, mallien ja patenttien, noudattamisen varmistamisesta huhtikuussa 2004 annetulla direktiivillä 2004/48/EY, jonka tarkistamista myös harkitaan. ETSK katsoo 4 artiklaan viitaten olevan hyvin tärkeää, että työntekijällä on, joutumatta vaaraan syyllistyä tältä osin rikkomukseen, oltava mahdollisuus kääntyä ammattijärjestössä valitun luottamushenkilön puoleen kysyäkseen tältä neuvoa työpaikalla esiintyvän epäkohdan tai muun tilanteen paljastamisesta. ETSK katsoo, että direktiivissä täytyy säätää niiden työntekijöiden suojelemisesta vastatoimenpiteitä, jotka käyttävät 4 artiklassa tarkoitettuja mahdollisuuksia hyväkseen.

5.7 Väärentämistapauksissa suoritettavia takavarikkoja (ex parte -menettely) koskeviin toistuviin erimielisyyksiin⁽²⁾ viitaten komitea on tyytyväinen, että ehdotus eroaa kuitenkin direktiivistä EY 2004/48, sillä sen 10 artiklan 2 kohdassa korostetaan nimenomaisesti, että jäsenvaltioiden oikeusviranomaisten tulee arvioida väli- ja säilytystoimien oikeasuhtaisuus.

5.8 Liikesalaisuuden rinnastaminen henkiseen omaisuuteen menee jopa niin pitkälle, että direktiiviehdotukseen on sisällytetty "rehellisten kaupallisten käytäntöjen" käsite. Tämä käsite sisältyy jo TRIPS-sopimukseen.

⁽²⁾ Ranskan korkein oikeus (*Cour de cassation*), yksityisoikeudelliset asiat, kaupallisten asioiden jaosto, tuomio 12. helmikuuta 2013, 11-26.361 asiassa "Société Vetrotech Saint-Gobain international"; Pariisin alioikeuden kolmas jaosto, tuomio 15. marraskuuta 2011 asiassa "Sociétés JCB", jota on kommentoinut Laurent Labatte, Marks & Clerk France, patenttiasiamies.

5.9 Euroopan unionin tuomioistuimella on ollut mahdollisuus tulkita ”hyvän liiketavan” käsitettä ⁽³⁾, joka on peräisin jäsenvaltioiden tavaramerkkilainsäädännön lähentämisestä annetusta direktiivistä 89/104/ETY.

5.10 Huolimatta ehdotuksen sisältämistä huomattavista edistysaskeleista direktiivin hyväksyminen ei vapauta yrityksiä velvollisuudesta toteuttaa kaikki tarvittavat ehkäisevät toimenpiteet liikesalaisuuksiensa suojaamiseksi, tekniset, organisaatiota koskevat ja sopimusoikeudelliset toimenpiteet mukaan lukien.

5.11 Näin ollen vaikuttaa liian yksinkertaiselta rajata liikesalaisuuksiksi mahdollisesti määriteltävät tiedot sellaisiksi, joilla on välitön kaupallinen arvo, sillä tietyillä taloudellisilla, teollisilla, teknisillä tai tieteellisillä tiedoilla ei ehkä ole suoraa vaan potentiaalista kaupallista arvoa varsinkin, jos ne perustuvat teknisestä tai tieteellisestä tutkimuksesta ja kehittämisestä saatuihin tietoihin.

5.12 ETSK ehdottaa, että 4 artiklan 1 kohdassa määriteltyä luetteloa täydennetään maininnalla, että liikesalaisuuksien hankinta katsotaan lailliseksi, jos hankinta tapahtuu jollakin seuraavista tavoista:

e) pörssinoteerattujen yhtiöiden hallituksen tai hallintoneuvoston jäsenille kuuluvan raportointivelvoitteen täyttäminen.

5.13 ETSK ehdottaa lisäksi, että 4 artiklan 2 kohdassa määriteltyä luetteloa täydennetään maininnalla, että jäsenvaltioiden on varmistettava, ettei tässä direktiivissä säädettyjä toimenpiteitä, menettelyitä ja muutoksenhakukeinoja voida soveltaa, kun liikesalaisuuden väitetty hankinta, käyttö tai julkistaminen on tapahtunut jossakin seuraavista tapauksista:

f) pörssinoteerattujen yhtiöiden hallituksen tai hallintoneuvoston jäsenille kuuluvan raportointivelvoitteen täyttämistä johtuva liikesalaisuuden julkistaminen.

Bryssel 25. maaliskuuta 2014

*Euroopan talous- ja sosiaalikomitean
puheenjohtaja
Henri MALOSSE*

⁽³⁾ Ks. mm. direktiivi 89/104/ETY jäsenvaltioiden tavaramerkkilainsäädännön lähentämisestä sekä EU:n tuomioistuimen oikeuskäytäntö ”hyvän liiketavan” tulkinnasta, EYTL:n tuomio 15. maaliskuuta 2005 asiassa C 228/03, The Gillette Company Gillette Group Finland Oy vastaan LA-Laboratories Oy.

LIITE

Euroopan talous- ja sosiaalikomitean lausuntoon

Seuraava erityisjaoston lausunnon kohta muutettiin täysistunnossa hyväksytyjen muutosehdotusten mukaiseksi, mutta se sai tuekseen yli neljänneksen annetuista äänistä (työjärjestyksen 54 artiklan 4 kohta):

Kohta 4.5

"4.5 Näiden esteiden voittamiseksi yritykset sisällyttävät usein salassapitosopimuksia työntekijöidensä tai alihankkijoidensa kanssa tekemiinsä sopimuksiin."

Äänestystulos

Puolesta:	80
Vastaan:	46
Pidättyi äänestämästä:	10
